

FORANSTALTNINGSDOMME 1.1.2003-31.12.2003

I forbindelse med gennemførelse af lovforslag vedrørende tidsbegrænsning af foranstaltninger efter straffelovens § 68 og § 69 er det besluttet, at der løbende skal indsamles oplysninger om domme, afsagt efter lovens ikrafttræden 1. juli 2000, således at Retsudvalget kan holdes orienteret om udviklingen på området, og således at der opbygges et grundlag for en senere evaluering.

Den foreliggende statistik omhandler dels udviklingen i domme fra 2001 til 2003 og dels domme, afsagt i perioden fra d. 1. januar 2003 til d. 31. december 2003. Der er tidligere udarbejdet redegørelse om domme fra perioden 1. juli 2000 til 31. december 2002.

1. Datagrundlaget og materialets omfang

Fra Kriminalregisteret er der modtaget oplysninger om domme vedrørende straffelovens §§ 68-69, afsagt i 2003. Oplysningerne er bearbejdet af Justitsministeriets Forskningsenhed.

Statistikken omfatter i alt 531 foranstaltningsdomme. Dommene er endelige, idet domme, der var under anke ved udgangen af 2003, ikke indgår i statistikken.

Det bemærkes, at statistikken alene omfatter oplysninger om *nye domme*. Oplysninger om kendelser om ændring af domme, om forlængelse af længstetider og om ophævelse af domme vil indgå i en senere statistik vedrørende forløbet og varigheden af foranstaltningsdommene.

2. Udviklingen i arten og antallet af domme

Tabel 1 viser udviklingen i antallet af foranstaltningsdomme de seneste tre år. Som det fremgår af øverste række, har der været en klar vækst i antallet af domme, fra 380 i 2001 til 531 i 2003 – en tilvækst på ca. 40 pct.

Tabel 1. Antal og art af foranstaltningsdomme 2001-2003.

	2001	2002	2003
Antal domme	380	458	531
Antal personer med tidligere foranstaltningsdomme	4	18	43
Tilsyn/ambulant behandling uden mulighed for anbringelse	7,1%	4,1%	4,3%
Tilsyn/ambulant behandling med mulighed for anbringelse	39,5%	34,1%	36,9%
Behandling med mulighed for anbringelse	48,7%	55,9%	53,5%
Anbringelse i hospital/institution	3,4%	3,9%	4,0%
Institution m. mulighed for midlertidig anbringelse i sikret afd.	0,3%	1,5%	0,6%
Anbringelse i sikret afdeling/institution	1,1%	0,4%	0,8%
Domme uden længstetider	42,1%	44,5%	42,4%
Domme med længstetider	57,9%	55,5%	57,6%

* Denne fil er en senere opdateret version af den oprindelige fil, idet der er korrigeret for en fejlkategorisering af foranstaltningsens art. Denne fil inkluderer desuden domme, der var under anke ved periodens udløb.

Væksten i antallet af foranstaltningsdomme er antagelig i et vist omfang betinget af, at der efter lovændringen i 2000 nok er en større tilbøjelighed til at idømme personer, der allerede er underkastet en foranstaltning, en ny foranstaltningsdom i tilfælde af ny kriminalitet. Inden lovændringen medførte ny kriminalitet typisk et tiltalefrafald under henvisning til, at personen allerede var undergivet en foranstaltning. Men med indførelse af tidsbegrænsning og krav om prøvelse af sagerne kan der være sket et skift i denne praksis, således at ny kriminalitet i højere grad fører til ny domfældelse. Anden række i tabel 1 angiver, hvor mange af de dømte, der allerede tidligere – og efter lovændringen i 2000 – er idømt en foranstaltning. Sammenlagt drejer det sig om 65 personer, hvoraf to tidligere to gange er idømt foranstaltningsdomme. I næste afsnit gøres der nærmere rede for disse domme.

Med hensyn til foranstaltningens art viser tabel 1, at der fra 2001 til 2002 er sket en vækst i andel domme til behandling med mulighed for anbringelse og et fald i andel tilsynsdomme med og uden mulighed for anbringelse. Fra 2002 til 2003 er der derimod ikke nogen bemærkelsesværdig forskydning mellem dommenes art. Det er undersøgt, om der er i den undersøgte periode er sket ændringer kriminalitetens grovhed, idet det kan tænkes, at der er en vis forbindelse mellem arten af den idømte foranstaltning og kriminalitetens grovhed. Hvis man alene ser på alvorlige personfarlige forbrydelser, her defineret som seksualforbrydelser (med undtagelse af blufærdighedskrænkelser), manddrab og forsøg herpå, alvorligere og særlig alvorlig vold, alvorlig brandstiftelse, frihedsberøvelse og røveri, viser det sig imidlertid, at andelen af alvorligere personfarlige forbrydelser ikke vokset, men derimod mindsket en smule. Ændringer i kriminalitetens art synes således ikke at kunne forklare ændringer i foranstaltningernes art.

De sidste to rækker i tabel 1 viser andel domme med og uden længstetider. Som det ses, er forholdet mellem disse to andele ganske stabilt over årene.

2. Personer med mere end én foranstaltningsdom

Som nævnt er der 65 personer, som siden 1. juli 2000 og inden 1. januar 2004 er idømt foranstaltningsdom mere end én gang. I det følgende sammenlignes disse domme. For de to personer, som har to tidligere foranstaltningsdomme, er det valgt at se på de to seneste.

Som påpeget kan ophævelsen af den tidligere dom og idømmelsen af en ny bero på, at den første har været med tidsbegrænsning, og at man – som følge af den nye kriminalitet – har ønsket at ændre dommen til en (tidsbestemt) foranstaltning. Denne antagelse er undersøgt ved at sammenligne arten af første sanktion med arten af anden sanktion, jf. tabel 2 og 3.

Tabel 2 viser, at i 44 tilfælde – altså godt 2/3 af sagerne – svarer den foranstaltningsdom, der er idømt første gang, til den, der er idømt anden gang, mens anden dom i to tilfælde er af mindre indgribende karakter end den, der er idømt første gang. I de resterende 19 tilfælde er anden dom af mere indgribende art end den første.

Tabel 2. Foranstaltningens art ved henholdsvis første (rækker) og anden (kolonner) dom.

Første dom:	Tilsyn/ambulant behandling uden mulighed for anbringelse	Tilsyn/ambulant behandling med mulighed for anbringelse	Behandling med mulighed for anbringelse	Anbringelse i hospital/institution	Institution m. mulighed for midlertidig anbringelse i sikret afd.	Anbringelse i sikret afdeling/institution	I alt
Tilsyn/ambulant behandling uden mulighed for anbringelse		4	3				7
Tilsyn/ambulant behandling med mulighed for anbringelse	1	6	6	1	1		15
Behandling med mulighed for anbringelse		1	36	3			40
Institution m. mulighed for midlertidig anbringelse i sikret afd.					2	1	3
I alt	1	11	45	4	3	1	65

Af tabel 3 ses, at det ikke alene er domme med længstetider, der ophæves i forbindelse med ny kriminalitet, idet ca. 40% af de første domme var uden længstetider. Denne andel vokser dog noget ved den anden dom, hvor lidt over halvdelen af dommene er uden længstetider.

Tabel 3. Længstetid for foranstaltningen ved henholdsvis første (rækker) og anden (kolonner) dom.

Første dom:	Uden længstetid	Med længstetid	I alt
Uden længstetid	16	12	28
Med længstetid	18	19	37
I alt	34	31	65

Disse tendenser til dels mere indgribende foranstaltninger og dels flere domme uden længstetider kan bero på, at personens tilstand er forværret, og/eller at den kriminalitet, personen dømmes for ved anden dom, er mere alvorlig end den, der lå til grund for første dom. Når hovedsigtelsens art ved første dom sammenlignes med den ved anden dom, viser det sig, at ca. halvdelen dømmes for kriminalitet af samme grovhed. Af de øvrige er to tredjedele dømt for grovere kriminalitet i andet end i første tilfælde, mens det for den sidste tredjedel forholder sig omvendt. Ophævelsen af den tidligere dom og idømmelsen af en ny kan altså i nogle tilfælde (også) skyldes, at kriminaliteten er blevet grovere.

3. Domme med tidsbegrænsning

De fleste (280, svarende til 92 pct.) af de 306 domme fra 2003 med tidsbegrænsning har en længstetid på 5 år, jfr. tabel 4, og 7 har en længstetid under 3 år.

Af de 531 domme er 70 afsagt af landsretterne og to af Højesteret.

Tabel 4. Foranstaltningsdomme fordelt efter foranstaltningens længstetid.

	Antal	Procent
Ingen længstetid	225	42,4
1 år	4	0,8
2 år	3	0,6
3 år	18	3,4
5 år	280	52,7
Indtil 18. år	1	0,2
I alt	531	100

4. Tidsbegrænsning og foranstaltningens art

Ifølge de nye regler skal der, når kriminaliteten ikke er af personfarlig karakter, jf. det senere, fastsættes en længstetid for foranstaltningen på 5 år, såfremt foranstaltningen medfører eller giver mulighed for, at den dømte anbringes i institution. I sager, hvor foranstaltningen ikke giver mulighed for anbringelse (fx foranstaltninger som alene indebærer tilsyn eller pligt til at følge et ambulat psykiatrisk behandlingsforløb), skal der fastsættes en længstetid, som ikke kan overstige 3 år. I de sager, der vedrører alvorlig personfarlig kriminalitet, fastsættes i almindelighed ikke en længstetid.

Af de i alt 531 domme i 2003 giver 480 mulighed for anbringelse, mens 28 domme medfører, at den tiltalte skal anbringes i institution eller på hospital, jf. tabel 5. Fire af disse 28 domme angår anbringelse i sikret afdeling; i tre tilfælde drejer det sig om sikringsafdelingen ved Psykiatrihospitalet i Nykøbing Sj., mens der i det tredje tilfælde ikke er oplyst om navnet på den sikrede afdeling. Tre domme giver mulighed for midlertidig anbringelse i en sikret afdeling.

Af de i alt 508 domme, der indebærer eller kan indebære anbringelse, er der i 224 domme (svarende til 44 pct.) ikke fastsat en længstetid for foranstaltningen, jf. bestemmelserne i straffelovens § 68 a, stk. 2, og § 69 a, stk. 2, om alvorligere personfarlig kriminalitet. I de resterende 284 domme er der i langt de fleste tilfælde (278 domme) fastsat en længstetid på 5 år i overensstemmelse med ordlyden af bestemmelserne i § 68 a, stk. 1, og § 69 a, stk. 1.

Tabel 5. Foranstaltningsdomme fordelt efter foranstaltningens art og længstetid.

	Ingen længstetid	1 år	2 år	3 år	5 år	Indtil 18. år	I alt
Tilsyn/ambulant behandling uden mulighed for anbringelse	1	2	3	15	2		23
Tilsyn/ambulant behandling med mulighed for anbringelse	69	1		1	123	1	195
Behandling med mulighed for anbringelse	134	1		2	148		285
Anbringelse på hospital/institution	17				4		21
Anbringelse med mulighed for midlertidig anbringelse i sikret afd.	1				2		3
Anbringelse i sikret afdeling/institution	3				1		4
I alt	225	4	3	18	280	1	531

De resterende 23 domme giver ikke mulighed for anbringelse, hvilket som nævnt indebærer, at der skal fastsættes en længstetid, der ikke overstiger 3 år. I 20 af disse sager er længstetiden fastsat til

højest 3 år. I en enkelt sag er der ikke fastsat en længstetid, mens længstetiden i to sager er fastsat til 5 år. Disse sager er næppe i overensstemmelse med reglerne i § 68 a, stk. 3, og § 69 a, stk. 3.

Af tabel 5 ses enkelte andre afvigelser fra de nævnte regler om længstetider. Der er således i i alt 6 tilfælde fastsat længstetider på under 5 år, selv om den idømte foranstaltning giver mulighed for anbringelse.

5. Tidsbegrænsning og kriminalitetens art

Der skal i almindelighed ikke fastsættes længstetid i sager, der vedrører nærmere specificeret personfarlig kriminalitet, jf. § 68 a, stk. 2, og § 69 a, stk. 2. De kriminalitetsformer, der nævnes i disse bestemmelser, er drab, røveri, frihedsberøvelse, alvorlig vold, trusler efter § 266, brandstiftelse, voldtægt eller anden alvorlig sædelighedsforbrydelse eller forsøg på en af disse forbrydelser. Hvorvidt en forbrydelse er omfattet af bestemmelserne, afhænger af en konkret vurdering af forbrydelsens beskaffenhed og omstændighederne, under hvilke den blev begået.

Tabel 6. Foranstaltningsdomme fordelt efter kriminalitetens art og foranstaltningens længstetid.

	Ingen længstetid	1 år	2 år	3 år	5 år	Indtil 18. år	I alt
Voldtægt mv.	5				1		6
Samleje med barn	8		1	1	4		14
Blufærdighedskrænkelse	2			1	8		11
Andre sædelighedsforbrydelser	1						1
Vold mod tjenestemand	32	2		2	74		110
Manddrab	4						4
Forsøg på manddrab	8						8
Simpel vold	13	1	1	4	59		78
Alvorligere vold	50				18		68
Særlig alvorlig vold	1						1
Vold i øvrigt	4		1		3		8
Kvalificeret brandstiftelse	1						1
Brandstiftelse i øvrigt	34			1	13		48
Frihedsberøvelse	1				1		2
Trusler	15				11		26
Tyveri	5			3	36		44
Røveri	38				6	1	45
Andre formueforbrydelser	3			1	18		22
Andre straffelovsovertrædelser				3	18		21
Særlovsovertrædelser		1		2	10		13
I alt	225	4	3	18	280	1	531

I tabel 6 er foranstaltningsdommene fordelt efter kriminalitetens art. I tilfælde af, at personen er dømt for flere forhold, er det den alvorligste lovovertrædelse, sagen kategoriseres efter. Det skal bemærkes, at Justitsministeriets Forskningsenhed i visse tilfælde har ændret den kategorisering, som politiet har foretaget, således at personfarlige forbrydelser i alle tilfælde er prioriteret før ikke-personfarlige forbrydelser.

Som det ses af tabel 6, er det i intet tilfælde i sager, der angår manddrab (§ 237), forsøg på manddrab (§ 237 jf. § 21), særlig alvorlig vold (§ 246), kvalificeret brandstiftelse (§ 180) og 'Andre sædelighedsforbrydelser' (en sag vedrørende § 218) fastsat en længstetid. Det er derimod sket i en enkelt af de 6 sager om voldtægt m.v. Den konkrete sag angår anden kønslig omgængelse end samleje (§ 224, jf. § 216).

Også i langt størsteparten af sagerne om røveri (§ 288), frihedsberøvelse (§ 261), alvorligere vold (§ 245) og brandstiftelse efter § 181 er der ikke fastsat længstetid, mens det drejer sig om godt halvdelen af sagerne om trusler (§ 266 og § 123) og om samleje med børn (§ 222).

For så vidt angår andre og typisk mindre alvorlige former for personfarlig kriminalitet, vold mod tjenestemand (§ 119) og simpel vold (§ 244), er det kun en mindre del af sagerne, hvor der ikke er fastsat længstetid. I 4 af de 8 sager under kategorien "Vold i øvrigt" er der heller ikke fastsat længstetid. Seks af disse sager angår § 252, forvoldelse af fare, mens de to sidste angår ulovlig tvang (§ 260). De sager, hvor der ikke er fastsat længstetid, angår både forvoldelse af fare og ulovlig tvang. I to af de 11 sager om blufærdighedskrænkelser er der ikke fastsat en længstetid.

I øvrigt fremgår det af tabel 6, at der i alle sager om "Andre straffelovsbestemmelser" er fastsat en længstetid. Det samme gælder sager om særlovgivningen, som typisk drejer sig om lov om euforiserende stoffer, våbenloven, momsloven og færdselslovens bestemmelser om spiritus- og promillekørsel. Endelig ses, at der i 5 sager om tyveri og i 3 sager om andre formueforbrydelser (§ 279 og § 281) ikke er fastsat en længstetid.

6. Længstetider for ophold

Hvis der idømmes en foranstaltning efter straffelovens § 69, som medfører eller giver mulighed for anbringelse i institution eller på hospital, jf. § 69 a, stk. 1 og stk. 2, skal der i alle tilfælde fastsættes en længstetid for opholdet. Længstetiden for opholdet kan – uanset en eventuel længstetid for foranstaltningen – i almindelighed ikke overstige 1 år.

Tabel 7 vedrører de domme, hvor der skal fastsættes en længstetid for opholdet. Som det fremgår af tabellen, er der i 72 ud af de i alt 88 tilfælde fastsat en længstetid for opholdet på højst 1 år. I to tilfælde overstiger længstetiden 1 år, mens der i 14 tilfælde ikke er fastsat en længstetid for opholdet.

Tabel 7. Længstetiden for ophold fordelt efter foranstaltningens art for domme vedrørende § 69.

	Ingen længstetid	3 mdr.	6 mdr.	1 år	2 år	5 år	I alt
Tilsyn/ambulant behandling med mulighed for anbringelse	8		4	40		1	53
Behandling med mulighed for anbringelse	6	1	1	26	1		35
Anbringelse på hospital/Institution							0
I alt	14	1	5	66	1	1	88

7. Foranstaltningsdomme og den dømtes mentale tilstand

Langt hovedparten af foranstaltningsdommene angår psykisk syge, jf. tabel 8. Kun 10 pct. af dommene angår mentalt retarderede, mens 18 pct. angår personer, der ved foretagelsen af den kriminelle handling befandt sig i en tilstand, der var betinget af mangelfuld udvikling m.v., men som ikke er omfattet af straffelovens § 16. Fire af de 52 dømte, der er mentalt retarderede, er mentalt retarderede i højere grad (§ 16, stk. 1, 2. pkt.). Der er i intet tilfælde idømt foranstaltning på grund af forbigående, abnorm rus (§ 16, stk. 1, 3. pkt.).

Tabel 8. Foranstaltningsdomme fordelt efter den dømtes mentale tilstand.

	Ingen længstetid	1 år	2 år	3 år	5 år	Indtil 18.år	I alt
Psykisk syg (§ 16, stk. 1, 1. pkt.)	173	2	0	5	200	1	381
Mentalt retarderet (§ 16, stk. 1, 2. pkt., og stk. 2)	22	0	3	5	22	0	52
Mangelfuld udvikling m.v. (§ 69)	30	2	0	8	58	0	98
I alt	225	4	3	18	280	1	531

I øvrigt viser tabel 8, at lidt flere af de psykisk syge end af de øvrige grupper idømmes foranstaltninger uden længstetider: 45 pct. af dommene til psykisk syge er uden længstetider mod 42 pct. af dem til mentalt retarderede og 31 pct. af dem til personer med mangelfuld udvikling.